

версифікація одного з можливих шляхів людського існування та його відхилення як тупикового. У філософському сенсі «лірична драма» є послідовним розгортанням до крайніх меж негативістської філософії «буття-до-смерті», проповідуваної «геніями ночі». Франкова «Книга пісень» – «лірична драма» «Зів'яле листя» – це, безперечно, книга любові. Чистого, святого божественного почуття – «дива золотого». І – тяжкої, невиліковної душевної недуги, яка стає недугою на смерть, диявольської спокуси, «бажаного, страшного... гріха!». Відтак «Зів'яле листя» – це книга страждання, болю. Зрештою – книга смерті. Любов і смерть тут від початку ідуть поряд, мов нерозлучні сестри.

Література

1. Тихолоз Б. Ерос versus Танатос (Філософський код «Зів'ялого листя»). Львів : видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2004. 89 с.
2. Франко І. Вибрані твори: В 3-х томах. Т. 1: Поезії, поеми. 2-е видання, доповнене. Дрогобич : Коло, 2005. 824 с.

Ворона Анна – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська лірика II половини XIX століття.

Іванна Колодій

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

НОВЕЛІСТИКА І. ФРАНКА: ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ

У праці про розвиток епічної структури оповідання другої половини XIX століття Т. Гундорова зазначає, що

цей період в історії національної літератури потрібно ототожнювати з ідейно-синтетичною системою перехідного типу, «яка відбиває становлення нового епічного змісту в літературі кінця XIX століття» [1, с. 7]. Тому, як стверджує дослідниця, щоб зрозуміти специфіку прози окресленої доби, необхідно шляхом аналізу освоїти основні закономірності епічної структури оповідання кінця XIX – початку XX ст., яка знайшла відбиток у парадигмі малої прози. Саме під таким кутом варто аналізувати новелістику Івана Франка.

Актуальність проблеми. Новелістика Івана Франка неодноразово ставала об'єктом аналізу в працях Л. Бондар, Р. Голода, З. Гузара, Т. Гундорової, І. Денисюка, К. Дронець, В. Дуркалевич, М. Легкого, Н. Тихолоз, М. Ткачука, І. Ціхоцького, А. Швець та інших дослідників.

«Про свої новели скажу тільки одно, – писав І. Франко, – що майже всі вони показують дійсних людей, котрих я колись знав, дійсні факти, на котрі я дивився або про котрі чув від свідків, малюючи крайобрази тих закутків нашого краю, котрі я, як то кажуть, переміряв власними ногами. В такім розумінні, – всі вони частки моєї автобіографії» [3, с. 217]. Говорячи про новаторство внеску Івана Франка-прозаїка в літературу, варто враховувати типажі образів і їхньої мови у «незвичайних» новелах автора, його занурення у «гушавину питань», що виникають під час прочитання творів.

Новела «Сойчине крило» з'явилася у 1905 році. У цей час письменник опрацьовував нові теми, мотиви, шукав нові шляхи вираження думки. Більшість критиків (М. Колесник, І. Цапенко, І. Денисенко, В. Яременко, Р. Голод) вважають, що твір має яскраві ознаки не пізнього романтизму, а раннього модернізму, оскільки автор уводить неоромантичні мотиви, поглиблює психологізм, хоча питання залишається відкритим. Окрім того, обрана тема є новою для української літератури, а сюжет: «історія фатального непереможного кохання до химерної, загадкової

жінки, яка покидає закоханого в неї мужчину і стає іграткою інших, а потім повертається до нього» [2, с. 206] – дає можливість змалювати сильні характери, глибокі натури, здатні на великі почуття.

Новела «Сойчине крило» має незвичну композиційну побудову і два головних персонажі, вона написана у формі щоденникових записів, на що вказує підзаголовок: «Із записок відлюдька». Така форма викладу дає можливість без посередників пізнати героя, його найінтимніші думки і почування, розкрити всі таємниці душі. У побудові твору та розвитку сюжету Іван Франко застосовує ще один прийом: виклад у формі листа. Це лист-сповідь, що розкриває пригоди героїні. Лист переривається ліричними відступами, які відображають реакцію героя на прочитане, його роздуми, спочатку глузливі, недовірливі, навіть зневажливі, а що далі – співчутливіші. Таким чином, створюється враження діалогу, «у читача виникає ілюзія стереофонії голосів: чоловічого – Хоми й жіночого – Мані».

Особливості композиції також в тому, що експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка викладені непослідовно, навпаки, найнапруженіші моменти обриваються волею персонажа, який пише листа, а також ліричними відступами – роздумами іншого персонажа про цей лист. Новела насичена ліризмом та драматичними колізіями.

Твір «Сойчине крило» – це синтез епосу, лірики і драми. Його епічність виявилась у широкій часовій протяжності, в епічності подій, лірика – в музиці мови й акордових почувань, а третій рід – у драматичній напрузі, в ущільненій часово-просторовій єдності, у діалогізмі викладу. Мовно-стильові засоби допомагають глибше простежити психологію героїв. Для зображення естетичних уподобань і уявлення світу Массіно (Хоми) варто використати цитату: *«Ось тут, у тім затишнім кабінеті, обставленім хоч і не багато, та по моїй уподобі, я сам свій пан. Тут світ і поезія мого життя. Тут я можу бути раз*

дитиною, другий раз героєм, а все самим собою. Зо стін глядять на мене артистично виконані портрети великих майстрів у штуці життя: Гете, Емерсона, Рескіна. На полицках стоять мої улюблені книги в гарних оправах. На постаменті в кутику мармурова подобизна старинної статуї хлопчика, що витягає собі терен із ноги, а скрізь по столиках цвіти – хризантеми, мої улюблені хризантеми різних кольорів і різних відмін. А на бюрку розложена тека з моїм *дневником*» [4, с. 62]. Це говорить про те, що герой твору – естет, інтелігент, який добре розуміється в мистецтві, начитаний, цілком сучасний. Про це свідчить і обстановка в його кабінеті. Автор вдається до детального опису всіх подробиць, щоб психологічно підготувати читача до того, що цей світ, витворений героєм, є мушлею, де ховається його самотність. Разом з тим, будь-яке порушення цього порядку – це вже дисонанс, який позбавляє героя «тихих, чесно зароблених і без нічиєї кривди осягнених радощів».

Уривки листа Мані та коментарі Хоми до них, насичені питальними реченнями, зокрема повторами фрази «Чи тямиш мене?», створює силове поле присутності героїні. Пристрасні вигуки, вир почуттів, «огонь пристрасті», описи пригод, страждань і випробувань змушує героя твору зреагувати. Майстерність автора полягає у психологічній вираженості кожної репліки Хоми: від першого бажання вкинути лист в огонь разом із колишніми почуттями та фразою: «*Невже одна поява отих кількох аркушів, записаних її рукою, одного засушеного крильця давно вбитої пташини може вивести тебе з рівноваги?*» – до вигуків «*Женцино, демоне! Чого тобі від мене треба?*», «*Женцино, комедіанко, прокляття на тебе! Всі твої слова, і сміх, і сльози – все комедія, все роля, все ошука!*» [4, с. 69] ... І нарешті «*Де мої сподівані радощі? Де мої естетичні принципи? Де моє тихе задоволення? Пропало, пропало все! Ось де життя! Ось де страждання! Ось де боротьба, і розчарування і безмежні муки, і*

крихітки радощів, задля яких і безмежні муки не муки» [4, с. 77]. Конфлікт, який існує між героями згадується в описі останньої зустрічі: *«Ти весь думками й душею був у майбутньому, в громадській праці, а не знав, що діється ось тут коло тебе. ... У мене перед очима миготіли, мерещилися та іскрилися інші, широкі, чудові світи. Світи, про які тобі й не снилося, бідний мій Массіно. Світи, повні невимовної розкоші, вольної волі, палкого кохання»* [4, с. 65]. Це конфлікт між громадським і особистим, проте І. Франко поглиблює його між героями на психологічному рівні.

У характері головної героїні переважають емоції над раціональністю. Про це говорить символічне значення сойчиного крила: *«Я заховала її крильця, поклала їх між обложки і картки свого молитовника і не розставалася з ними ніколи. ...А тепер посилаю тобі одно з них. Здається мені, що се летить до тебе половина моєї душі»* [4, с. 72]. Справді, кохання виявилось непереможним, незважаючи на легкоковажний вчинок та подальші драматичні життєві обставини героїні, болюче розчарування і добровільну самотність героя. І. Франко постає майстром «новели характерів», автором оригінального твору. Майстерність І. Франка у тому, як він у одній новелі зумів поєднати три роди літератури, а також за допомогою тону листа розкрити душу і почуття героїні, неординарний синтез та зображення характерів, говорить про унікальність роботи письменника в українській літературі. Новела «Сойчине крило» – це багатогранний вияв таланту письменника.

Жанр новели у творчості Івана Франка дав змогу йому розповісти не тільки про різні характери та образи, зобразивши їх «новими», незвичними, а й про себе, про те, що йому боліло. Теоретичні роздуми І. Франка про природу та жанрові особливості новели зібрані у низці його статей, з-поміж яких вирізняється «З останніх десятиліть ХІХ віку». Письменник стверджував, що в новелі найлегше авторові виявити найрізноманітніші сторони свого таланту,

блиснути іронією, зворушити впливом сконцентрованого чуття, очарувати майстерною формою.

Література

1. Голод Р. Іван Франко та літературні напрями кінця ХІХ – початку ХХ століття. Івано-Франківськ, 2005. 427 с.
2. Денисюк І. Новаторство Франка-прозаїка // Українське літературознавство, 2008. Вип. 70. С. 138–152.
3. Нагуєвицькі читання : Збірник наукових праць / Ред. кол. П. Іванишин (голова), О. Баган (заст. голови), Б. Лазорак (заст. голови) та ін. Дрогобич, 2019. Вип. 5. С. 308.
4. Франко І. Сойчине крило : Зібрання творів : у 50 т. Київ : Наукова думка, 1979. Т. 22. 434 с.

Колодій Іванна – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська проза останньої третини ХІХ – початку ХХ століття.

Ілона Хавруцька
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

ПОЄДНАННЯ ІСТОРИЗМУ Й ХУДОЖНЬОГО ДОМИСЛУ В ПОЕМІ ІВАНА ФРАНКА «ІВАН ВИШЕНСЬКИЙ»

Художній доробок Івана Франка – це енциклопедія інтелекту, волі, правди та свободи. За політичною та філософською, літературною та гуманітарною політикою І. Франка велике майбутнє. Письменника вважають пророком, адже своїми ідеями він вказував на можливості й політичні перспективи розвитку українського народу. Відтак ліро-епічні твори – це симбіоз автобіографізму й